

Teksten Deuteronomium 4, 10-14 en 6, 4-9
Mattheus 5, 38-48

In de lezingen horen we hoe Mozes optreedt als leraar. Hij legt de Thora, Gods lering, uit voor het volk. Na veertig jaren omzwervingen door de woestijn is het land der beloften in zicht. Israël is een volk geworden, een eenheid van twaalf stammen, een sociale eenheid én tegelijk een religieuze eenheid van volksgenoten die gaandeweg zich Gods lering steeds meer eigen hebben gemaakt.

Op de drempel van het land der beloften gaat het erop aan komen. Dat zal Mozes zijn volksgenoten ook voorhouden. Verderop in het boek Deuteronomium horen we daarover. Maar voor het zover is gaat Mozes nog een keer de Thora, Gods lering, langs en hij voorziet allerlei toepassingen die zullen gaan gelden in dat land der beloften.

Daarom hoorden we: *En mij – Mozes – heeft de Heer opgedragen in die tijd u voorschriften en regels te leren om die te doen in het land waarheen gij trekt om het te beërven.* (Dt. 4,14)

Mozes treedt op als leraar. Hij legt de Tien Woorden uit en maakt ze concreet. Dat was in het boek Exodus ook al gedaan maar nu opnieuw en meer toegespitst op de situatie in het land van Israël, als het volk eenmaal zich gevestigd heeft. Het is zelfs waarschijnlijk dat de eindredactie van het boek Deuteronomium uit een veel latere tijd stamt, van na de ballingschap. Deuteronomium bevat natuurlijk veel ouder materiaal maar de eindredactie is gekleurd door de ervaringen van de ballingschap en de terugkeer eruit. De ervaringen van de ballingschap worden immers door de profeten geduid als een straf van Godswege voor alle misdrijvingen van het volk en zijn leiders. Het zich niet houden aan Gods lering: mensen die buiten de boot dreigen te vallen, nog extra onderdrukken. Toen waren dat weduwen en wezen, armen, vluchtelingen. Zij verdienen extra aandacht en bescherming: mensen die maatschappelijk niet in tel zijn, die niet mee kunnen komen en sociaal gezien niet mee tellen. Die inzet voor de minsten was niet gebeurd, integendeel: men deed het omgekeerde. Lees er de profeten maar op na. Er was geen gerechtigheid gedaan waardoor de ander – onze medemens – tot recht kan komen. Daarmee is ook God geen recht gedaan. Want dat is de andere kant van het begrip gerechtigheid in de bijbel. Zorgen dat de ander, je medemens, tot recht komt is ook God recht doen.

Daarom klinkt bij die woorden van Gods lering ook als terugkerend refrein: je bent zelf slaaf geweest maar Hij, de Eeuwige, Hij die er is voor jullie, heeft jullie bevrijd. Niet slavernij heeft het laatste woord maar leven in overvloed, een leven zoals mensen bedoeld zijn. In deze tijd van Pasen weten christenen dat leven in overvloed ook door de dood niet stuk te krijgen is, zoals God in Jezus heeft laten zien. Tot vol leven komen, daar nodigt Gods Thora ons toe uit.

Gerechtigheid doen maakt dan ook een einde aan de bestaande heerschappij, een einde aan voor de hand liggende maatschappelijke verhoudingen, waar sommige heersers en meesters zijn en anderen alleen maar mogen dienen. Dat kunnen wij ons ook aantrekken als we van Europa een fort maken waar niemand meer welkom is, dan een kleine bevoorrechte groep omdat wij hun diensten nodig hebben. Of als we de eigen samenleving zo inrichten dat kinderen van allochtonen hun talenten te weinig kunnen ontplooien. Dan komen mensen te weinig tot hun recht.

Daar had het volk zich ook toen niet aan gehouden, aan die oproep tot gerechtigheid. De bijbelse theologie ziet de ballingschap als een straf van God voor die maatschappelijke en religieuze misstappen. Daarom zijn de leiders van het volk weggevoerd.

Maar tegelijk is er ook de ervaring van de terugkeer uit Babylon. God wil zijn volk nog een nieuwe kans geven. Hij laat het niet bij onderdrukking en niet bij ballingschap. Er komt een nieuwe mogelijkheid voor het volk om zich op te bouwen en volk van God te worden. Tegen

die achtergrond heeft het boek Deuteronomium zijn eindredactie gekregen. Daarom staan er allerlei regels in die juist op die situatie slaan – en niet alleen op de tijd van de intocht in het land der beloften.

Mozes kreeg de opdracht van de Heer / de Eeuwige om voorschriften en regels te leren om die te doen. In het Hebreeuws heet het boek Deuteronomium Debariem. Meervoud van *dabar*. Dat woord, *dabar*, betekent woord maar ook daad. Woorden en daden horen bij elkaar. Niet met de mond het ene belijden en het andere doen. Woorden en daden horen zo bij elkaar dat ze in het Hebreeuws met één term *debariem* aangeduid kunnen worden. (In de stad waar PSV landskampioen geworden is, kan men dus opmerken dat je het lijflied van Feijenoord – geen woorden maar daden – dus niet zo in het Hebreeuws kunt zingen.)

Vanwege die verwevenheid van woorden en daden is het *Hoor Israël, Sjema Israel* een centrale tekst in het boek Deuteronomium. Luisteren is ook doen, is Gods lering volgen, alle dagen van je leven, op welke plek dan ook. Daarom moet die tekst ook als een teken zijn op je voorhoofd, je hand en je hart zodat je er steeds aan herinnerd wordt. En als een teken bij je deur en de poort van je stad, zodat je – welke kant je ook opgaat – steeds bewust kunt zijn van Gods lering, van zijn Thora.

Dat doen van Gods lering is de grond onder de belofte van Gods land. Dan hoor je bij Hem thuis; dan werk je mee aan de plek waar Hij thuis wil komen te midden van zijn mensen. Dat effect heeft ook gerechtigheid doen: je ervoor inzetten dat mensen – en zeker diegenen die buiten de boot dreigen te vallen – tot hun recht komen opdat God recht wordt gedaan. Het evangelie zal die plek duiden als het rijk van gerechtigheid en vrede, de plaats waar God te midden van mensen wil wonen, het rijk der hemelen zoals Mattheus graag zegt.

Mattheus schetst Jezus als de nieuwe Mozes, als dé Leraar voor zijn vrienden en leerlingen. Daarom heeft Mattheus de vele toespraken van Jezus ook gebundeld in vijf grote redevoeringen, zoals Deuteronomium dat deed met de toespraken van Mozes. Mattheus schreef zijn evangelie immers voor een gemeente met veel joodse christenen. Jezus begint zijn openbare leven als rondtrekkend Leraar en Rabbi met de Bergrede, zijn beginselprogramma. Geen wonder dat zes maal klinkt: *Jullie hebben gehoord dat tot jullie gezegd is...* Dan volgt een citaat uit de Thora, uit Gods lering. Jezus als Leraar trekt daar net als Mozes de consequenties uit en gaat nog een paar stappen verder. Het is geen minimumethiek die Hij ons voorhoudt maar juist een stap verder zetten dan waar de ander recht op heeft. *Als iemand iets van je vordert bij het gerecht, geef hem dan het dubbele. Of: heb niet alleen je familie en vrienden lief maar zelfs je vijanden.* Jezus houdt zijn gehoor voor dat gerechtigheid betrachten niet alleen is het minimum doen waardoor de ander tot recht kan komen maar juist een stap verder gaan, zodat de ander al eerder voluit kan leven. De ontwikkeling van mensen in de hand werken en daadwerkelijk bevorderen. En dat is meer dan hindernissen uit de weg nemen.

Dat is *Woorden van liefde leven* zoals het thema van deze viering luidt. Dat loopt ook uit op dat merkwaardige slotvers van dit deel van de Bergrede: *weest gij dus volmaakt zoals uw hemelse Vader volmaakt is.* Ook een citaat uit Deuteronomium: *Een mens uit één stuk zul je wezen, met de Ene, je God.* (Dt. 18,13) Het is niet goed te stoppen bij de helft van Jezus' woorden en alleen te lezen *weest gij dus volmaakt*. Dat houdt geen mens vol, een perfect persoon te zijn, iemand zonder gebreken. Nee, we moeten doorlezen en luisteren: *zoals uw hemelse Vader volmaakt is.* Hij is gericht op zijn wezen, zijn er zijn voor ieder van ons. Zo luidt immers zijn Naam: Ik zal er zijn voor jou, Ik ben er voor jullie. Die gerichtheid op de ander is een wezenskenmerk van onze God. Daarom wordt Hij ook heilig genoemd; gericht op het heil, het heel worden van de ander. Als Jezus ons oproept Hem te volgen en heilig of volmaakt te zijn, dan wijst Hij ons op de kern van Gods bestaan, zijn er zijn voor de ander. Je mag dan ook zeggen: *Een mens uit één stuk zul je wezen, met de Ene, je God.*

In deze tijd tussen Pasen en Pinksteren bidden we om Gods Geest, dat zijn kracht ons mag vervullen zijn lering te volgen, woorden van liefde te doen en te leven. Moge dat zo zijn!